

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

536

שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • וישב תשפ"ב

ובאמת כן מבואר בגמרא (מנחות מג, ב) שאמרו על דוד המלך שבשעה שנכנס לבית המרחץ אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה וכיון שזכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו, והיינו שכל הזמן שאדם מהול נמשך קיום המצוה, ויש לו את קדושת המצוה.

מצוות שבת ומילה - חוקי רצונך

ולכן ביקשו היוונים 'להעבירם מחוקי רצונך' ולבטל במיוחד מצוות אלו של שבת ומילה, שהם גם כן חוקים שאין השכל מחייבם, ומצוות מילה בודאי אין השכל מחייבה, ואפילו שבת, שאסור לעשות מלאכה גם אם אין בה שום טרחה וכגון להדליק גפרור, הרי זה נגד השכל, אבל זהו 'חוקי רצונך', וגזירת הכתוב שכך המציאות, שמי שעושה איזו מלאכה בשבת, גם אם אין בה שום טרחה, זה כבר חילול שבת ופגם בקדושת השבת, ומדוע? מפני שכך רצון השם! והרצון עושה את זה למצוה ומקדש את האדם, ועל ידי החוק שהוא רצון השם - האדם מתקדש, ואת זה ביקשו היוונים לבטל.

ובהמשך מזכירים "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם", ומבואר שהישועה הייתה רק 'ברחמיך הרבים', במידת הרחמים ולא במידת הדין, והגזירות היו על חטא, כמו שכתב הבי"ח (אוי"ח סימן תרע) שנתרשלו בעבודה, ולכן במידת הדין באו הגזירות, אבל לישועה היו צריכים רחמים, ובלי רחמים לא היה אפשר, כי מידת הדין חייבה את הגזירות, ורק ברחמיך הרבים, על ידי מידת הרחמים, ולא סתם רחמים אלא רחמים רבים, בזה זכו לישועה.

קביעת ימי החנוכה להודות ולהלל

"ואחר כן באו בניך לדביר ביתך וכו' וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול", ומי הם אלו שקבעו זאת? בפשטות אלו הם בית דין הגדול שהיו באותה תקופה של הגזירות, הם קבעו ותיקנו לדורות את חיוב ההודאה וההלל בחנוכה.

ומה הם ההודאה וההלל? 'הודאה' זה מה שמזכירים על הניסים בתפילה ובברכת המזון, ו'הלל' זהו הלל השלם, שגומרים את ההלל, וזוהי תקנה שתיקנו בית דין הגדול של אותה תקופה, חיוב ההודאה וגם הלל, ואמנם על עצם ענין ההלל יש שיטות שיש מקרים שיש חיוב הלל גם מדאורייתא, והאריך בזה הרמב"ן בספר המצוות שורש ראשון.

הנס לאבותינו הוא נס שלנו

ויש להתבונן במה שקבעו את ימי החנוכה להודות ולהלל, כי הנה באותו הדור שהיו הגזירות מובן שהיה חיוב להודות ולהלל, כי להם נעשה הנס, אבל אנחנו מה זה מחייב אותנו, ומדוע גם אנו חייבים בהודאה ובהלל, הרי לא לנו נעשה הנס.

ברם, הרי הדבר פשוט, כי אם לא היה נעשה הנס לאבותינו, והיו היוונים מצליחים במזימתם רח"ל שלא יעסקו בתורה ולא יקיימו המצוות, והיו מפסיקים לעסוק בתורה ולקיים המצוות ולא היו מקיימים לא שבת ולא מילה, ממילא גם הצאצאים שבדורות הבאים לא היה מי שיחנך אותם, ולא היו מקבלים שום חינוך לתורה ולקיום המצוות, כי החינוך נמשך מדור לדור מאבות לבנים.

ואם כן בגלל הנס שהיה אז, שיכלו לעסוק בתורה ולשמור שבת וכל חוקי רצונך, על ידי זה היה המשך הדורות, ובזכותם גם אנחנו עוסקים בתורה, בזכות המסירות נפש שהייתה והביאה לנס ההוא, ולכן זהו נס גם בשבילנו, וגם אנחנו חייבים להודות ולהלל, על הנס שנעשה לנו בזה! כי בזכות הנס שהיה לאבותינו בימים ההם גם אנחנו בזמן הזה עוסקים בתורה ומקיימים את המצוות.

גזירות היוונים על תורה ומצוות

אנו עומדים לפני חנוכה, ובחנוכה יש נוסח תפילה שמוסיפים ואומרים 'על הניסים', ושם מבואר גם מהו הענין של חנוכה.

ותחילה מזכירים ואומרים "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, כשעמדה מלכות יוון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", והיינו שגזירות היוונים היו 'להשכיחם תורתך' שלא יעסקו ישראל בתורה, וגם גזרו על מצוות 'להעבירם מחוקי רצונך', וגזרו בעיקר על מצוות שהן 'חוקי', ולא מצוות שכליות שהשכל מחייבן, אלא חוק בלי טעם.

ומה הן המצוות שגזרו עליהן, על איזה מצוות היו הגזירות? ידוע שגזרו בפרט על שמירת שבת ועל מילה, וכן מצינו גם במדרש שאמרו (ויקרא רבה לב, א) מה לך יוצא לסיקל על שמלתי את בני מה לך יוצא לישרף על ששמרתי את השבת.

מצות שמירת שבת וקדושתה

והטעם שגזרו במיוחד על מצוות אלו, מפני ששבת ומילה הן מצוות גדולות וחשובות מאד, שנותנות לאדם מעלה וקדושה מיוחדת, ועל שבת אמרו חז"ל (ירושלמי נדרים ג, ט) ששקולה שבת כנגד כל המצוות שבתורה, והיינו ששמירת השבת מקדשת את השומר שבת, ומתקדש בה קדושה עצומה, ששקולה כנגד כל המצוות שבתורה!

ובאמת כתוב (בראשית ב, ג) ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו, דהיינו שיום השבת הוא יום קדוש, והיום הזה גם מקדש אותנו, שאנו נמצאים בתוך הקדושה, וכל האוויר מלא קדושה בשבת.

ומסתבר שקדושת יום השבת היא כבר מבריאית העולם, ולא רק ממתי שנצטוו על השבת, שכן מצינו שהיה שמירת שבת כבר קודם הציווי, והאבות קיימו את כל התורה ושמרו שבת, ואם כן כבר אז זה היה נקרא שבת, וכבר נתקדש יום השביעי בקדושה מיוחדת.

מעלת מצות מילה וקדושתה

וכך גם מילה היא מצוה מיוחדת, ומי שאינו מהול הוא 'ערל', ואמנם הוא ישראל והוא גם כשר לעדות (כשמתו אחיו מחמת מילה, עיין הגהות אשר"י ב"ק פ"א סימן טו ובשו"ע חיי"מ סימן לד), אבל אף על פי כן יש בו פגם, והוא אסור באכילת תרומה וקדשים ופסול לעבודה.

ובמעלת מצות מילה אמרו חז"ל (נדרים לא, ב) גדולה מילה שנכרתה עליה שלוש עשרה בריתות, ובשערי תשובה לרבינו יונה (ג, טז) כתב כי לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה, ולכן במצות מילה יש עונש כרת למי שמבטלה.

וכתב בשערי תשובה שם כי אף על פי שברך כלל אין כרת על ביטול מצוה בשב ואל תעשה, מכל מקום מצות מילה חמורה יותר, ויש עונש כרת על ביטולה גם בשב ואל תעשה, והטעם בזה מפני גודל המצוה וחשיבותה, וכנ"ל שנכרתה עליה שלוש עשרה בריתות, ולכן גם להיפך אם אין מילה זהו פגם גדול מאד, ואדם ערל יש בו פגם שאינו יכול לאכול אפילו בתרומה, ופסול לעבודה.

ולעומת זה אדם מהול מקיים כל הזמן מצות מילה, ורש"י בב"ק (נפ), א, ד"ה אינן) כתב שגם קטן כשהוא מהול יש לו קיום של מצוה, ואף על פי שהוא קטן ואינו בר חיובא, וגם אינו עושה שום מעשה בזה שהוא מהול, מכל מקום יש לו בזה המעלה שהוא מקיים מצוה.

ואם כן, אדם גדול שהוא כבר בר חיובא, כשהוא מהול אין זו רק המצוה שהייתה פעם כשמלו אותו בקטנותו, אלא כל הזמן נמשכת המצוה, ויש לו כל הזמן קיום של מצות מילה!

ההודאה – מחייבת גם לקיים

ונמצא כי חובת ההודאה וההלל הוא על מה שאנו עוסקים בתורה ועושים מצוות, ואם אנו מודים ומהללים על זה, פירושו של דבר הוא שאנו מחשיבים את זה, וממילא צריכים גם לקיים! כי אם לא מקיימים זוהי סתירה, ועל מה אדם מודה ומהלל אם אינו מקיים?! ורק אם מקיימים אין כאן סתירה, אבל אם לא מקיימים זה תרתי דסתרי.

ולכן זה מחייב אותנו, לעסוק בתורה, כל אחד לפי כוחו כמה שהוא יכול, בתורה ומצוות ומעשים טובים, מידות טובות ואהבת חסד, כל אחד לפי מה שהוא יודע ומה שבכוחו לעשות, ואם הוא עוסק כמה שהוא יכול אזי אכן יש לו על מה להודות ולהלל.

ימי החנוכה זמן של חיזוק בתורה

ולכן כבר הרבה שנים ידוע שימי החנוכה אינם ימים של ביטול תורה ואינם ימים של רפיון מתורה, ויכול להיות שיש כאלה שמרגישים שיש בהם פחות חיוב של תורה, אבל זה לא כך אלא ההיפך, חנוכה מחייב יותר לעסוק בתורה!

ולכן בשיבות נהגו כבר הרבה שנים שבחנוכה לא נוסעים הביתה לשבת, ואפשר לנסוע לשבתות שלפני או אחרי חנוכה, אבל בימי החנוכה אין דבר כזה, אלא חנוכה הוא כולו תורה, להודות ולהלל! כי היוונים גזרו להשכיחם תורתך, ובחנוכה היה הנס שיכלו לעסוק בתורה, ולכן זה מחייב יותר, והחיוב גדול יותר לעסוק בתורה.

ובאמת זה מחייב לא רק בחנוכה, אלא גם את כל השנה, זה מחייב לעסוק בתורה ולקיים תרי"ג מצוות שהם חיוב כל השנה, אבל בחנוכה יש סיבה מיוחדת מפני שהוא הזמן שבו נעשה הנס, והנס מחייב יותר, וזהו כבר חיוב שכלי, שהנס מחייב יותר.

השפעת הימים הקדושים בכל שנה

וכן כתב השל"ה הקדוש "תוכחת מוסר לחנוכה, יחשוב שעיקרו נתקן להודות ולהלל להשם יתברך, על כי היוונים חשבו לבטל תורה ומצוות, אם כן הימים הקדושים האלה ראויים ביותר להתמדת תורה מבשאר ימים, כי תלמוד תורה כנגד כולם", והזכיר השל"ה בדבריו שימי החנוכה הם 'ימים קדושים', כי יש בהם קדושה והשפעה מן השמים לעסק התורה והמצוות, וכפי שזכו בימי מתיתיהו ובניו שהיה השפעה וחסד מן השמים שניצחו את היוונים ויכלו לעסוק בתורה ולקיים המצוות, כך גם בכל שנה חוזרת ההשפעה בימים אלו.

וכמו שכבר כתבו בספרים (דרך השם להרמח"ל ח"ד פ"ז ועוד) שכל זמן מן הזמנים שהייתה בו פעם השפעה של קדושה, ההשפעה חוזרת בכל שנה באותו הזמן, וזהו שאנו אומרים בפסח ותתן לנו וכו' את יום חג המצות הזה 'זמן חירותנו', והיינו שהוא זמן חירות שלנו – חירותנו, שאנו יוצאים בו לחירות בכל שנה, ולכאורה הרי החירות הייתה פעם בזמן יציאת מצרים, שהיו משועבדים במצרים ויצאו מעבדות לחירות, אבל 'זמן חירותנו' פירושו שזה זמן חירות שלנו, ולא רק שפעם הייתה בו חירות, אלא בכל שנה הזמן הזה נותן לנו חירות.

וביארור הענין בזה, כי ביציאת מצרים הייתה לא רק חירות גשמית, אלא חירות רוחנית, ומן השמים נתנו אז השפעה של חירות רוחנית שיצאו ממ"ט שערי טומאה ועסקו בהכנה לקבלת התורה, וכמו שביאר בספר החינוך (מצוה שו) כי מיד ביציאת מצרים לפני קבלת התורה כבר הייתה שאיפה גדולה לתורה, וביאר שזהו ענין ספירת העומר, שמרוב ציפיותם ותשוקתם ליום הגדול שיקבלו תורה, ספרו את הימים, ושמוחו בכל יום שעובר שמתקרבים ליום הנכסף של קבלת התורה.

וממילא כמו שהיה השתוקקות גדולה לתורה בכלל ישראל כשיצאו ממצרים, כך גם בכל שנה באותו הזמן כשמגיע חג הפסח חוזרת שוב ההשפעה שהנשמה נמשכת לתורה עם סיעתא דשמיא להצלחה בתורה, וזוהי החירות! כמו שאמרו חז"ל (אבות ו, ב) שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה שנאמר והמכתב מכתב אלוקים חרות על הלוחות אל תיקרי חרות אלא חירות, ולכן זה נקרא 'זמן חירותנו'.

וכן כל שלושת הרגלים, חג השבועות נקרא 'זמן מתן תורתנו' מפני שהייתה בו השפעה של תורה במעמד הר סיני וממילא כל שנה חוזרת בו ההשפעה של הצלחה בתורה, וחג הסוכות 'זמן שמחתנו' הוא זמן שיש בו השפעה מן השמים לשמחה של מצוה, בכל שנה ושנה.

ולכן גם ימי החנוכה, שבהם זכו לנס שיכלו לעסוק בתורה ולקיים המצוות, זהו זמן שיש בו השפעה לחיזוק עסק התורה והמצוות, ומלבד מה שזהו חיוב כללי כל השנה לעסוק בתורה ובמצוות ומעשים טובים מצד העבדות וחיוב עבודת השם, הזמן של חנוכה מחייב זאת יותר!

ואנו צריכים סיעתא דשמיא שנוכה באמת כל אחד מאיתנו לקיים את החיובים בשלמות כמו שצריך, כן יהי רצון שנוכה לזה.

ימי החנוכה / מתוך הספר החדש 'דרכי החיזוק' ענייני ציבור

כידוע ימי החנוכה הם ימים המסוגלים להצלחה בתורה כמו שכתב השל"ה הקדוש, על כן ראוי לכל בני התורה להתחזק ביותר בימים אלו בהתמדה בעסק התורה, וחי' לא לבטל את הזמן היקר באירועים שאין ראוי לבני תורה להשתתף בהם. וכל המתחזקים בעסק התורה בימים אלו, מובטח לו שיזכה להצלחה בתורה, וימלא הש"ת כל משאלות לבו לטובה.

(מתוך מכתב בכת"י, כסלו תשע"ח)

בקרב יהיה חנוכה, וידוע כבר כמה שנים שהרבה מקומות התורה זכו שחנוכה זה זמן של התמדה בתורה, ואינו 'בין הזמנים', אלא זמן של התמדה בתורה, בהרבה מקומות תורה כבר עושים את זה. ובעזרת השם גם השנה אנחנו מקווים וגם מצפים לזה שמוסדות התורה ימשיכו בימי החנוכה לעסוק בתורה כמו שצריך.

(מתוך משא בכינוס מועצה"ת, כסלו תשפ"א)

יש כאלה שחושבים שחנוכה הוא זמן שפטורים בו מלימוד תורה, אבל אין דבר כזה! ואדרבה הרי היוונים ביקשו להשכיחם תורתך, ובחנוכה היה הנס שאפשר ללמוד תורה, אם כן זהו זמן שחייבים בו יותר לעסוק בתורה, ואינו זמן של פטור מתלמוד תורה, אלא חייבים לעסוק בתורה כמה שאפשר אפילו יותר מהרגיל, כל אחד לפי כוחו כמובן, והוא זמן של עסק התורה.

(מתוך משא בכנס ארצי לנציגי דגל התורה, כסלו תש"פ)

בס"ד הופיע ויצא לאור הספר **דרכי החיזוק - ענייני ציבור**
 משאות התקופה, פרקי שו"ת ומכתבים, ממרן רבינו ראש הישיבה שליט"א
בני הישיבות * חינוך ומרביצי תורה * ציבור * סיומי הש"ס * ימי מגיפה
 כולל מפתח מקיף ומפורט כאלפיים ערכים ממשנתו החינוכית של רבינו שליט"א
 הפצה ראשית קולמוס. להשיג בחנויות הספרים המובחרות. להזמנות מרוכזות 052-7600485

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת **ברכה קריבץ** ע"ה
 בת הג"ר **ישראל גרוניסקי** זצוק"ל נלב"ע כ' כסלו תשס"ב - תנצב"ה

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת **איטה באשה זלזניק** ע"ה
 בת הג"ר **ישראל שלום לוריא** זצוק"ל נלב"ע כ"ד כסלו תשס"ב - תנצב"ה